

Fanevek helynévformáns szerepe a korai ómagyar korban*

1. A fanevek vizsgálata általában véve is kiemelkedő jelentőséggel bír a magyar nyelvtörténeti kutatásokban, ez a réteg ugyanis az egyik legkorábbról és leggazdagabban adatolható szócsoport. Ennek oka egyrészt az, hogy a „középkorban, sőt még jóval később is a határok kijelölésében a fáknek — feltűnő és helyhez kötött voltuk, viszonylagos állandóságuk és jó megjelölhetőségük miatt — fontos szerepük volt” (HOFFMANN 2004: 42). A fanevek jelentős szókinccstörténeti forrásértékének alapja tehát az, hogy a fák nevei az oklevelekben helymegjelölő közszavakként jellegzetesek magyar nyelven is. A jelenség valószínűleg az oklevelezési gyakorlat normájával függhet össze. A fanevek státusza ebben a kontextusban azért különleges, mert a helyet jelölő közszavak — néhány földrajzi köznevet kivéve — általában latinul fordulnak elő az oklevelekben. A fanevek ugyanakkor, amellet, hogy persze gyakorta lefordítva szerepelnek a latin anyaszövegben, feltűnően gazdag magyar nyelvű előfordulási arányt mutatnak. Azt, hogy a fák nevei milyen jellegzetesek az oklevelekben magyar nyelven, jól illusztrálja egy 1278-as datálású oklevél következő szövegrészlete: „in berch ... in vallem Melpotok ... in eodem Melpotok vocato ... a. *tulfa* ... de Melpotok ... a. *cherfa* ... ad 1 berch ... a. *tulfa* ... sub montem Kamenahora ... a-em *tulfa* ... a. *berecune* ... a. *haasfa* ... ad vallem potok ... ad fl-m Rechke ... fl-o Kuutfeupotoka ... a-es *bykfa* ... ad montem Kechkehat ... ad a-es *tulfa* ... ad a-es *tulfa* ... ad fl-m Kurtus ... a. *bykfa*” (Gy. 4: 265).

2. A fanevek másrészt gyakran szerepelnek helynevekben is, természetesen ugyancsak magyar nyelvű elemként, pl. 1257: *silva horost* (Gy. 1: 440), 1291: *Bykes*, s. (Gy. 2: 461, 501), 1324: *Chererdeu* (Gy. 1: 282), 1075/+1124/+1217, +1124/+1217/1505: *Surkuscher*, s. (Gy. 1: 413, 443). A fanevet tartalmazó helynevekben ráadásul azt is megfigyelhetjük, hogy bennük az elsődlegesen 'fa' jelentésű lexéma nem is egyforma szemantikai értékkel bír, alkalmi jelentésmódosulás következtében ugyanis speciális helynévformánsként is viselkedhet, vagyis helynévi státus kifejezésére is szolgálhat. Írásomban a továbbiakban egyes fanevek névformáns értékéről igyekszem képet adni.

* A publikáció elkészítését az OTKA K 100580 számú pályázat, valamint a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

3. A névformáns fogalmát J. SOLTÉSZ KATALIN a következőképpen határozza meg: névformánsnak tarthatjuk azokat az egyes névfajtákra jellemző szóelemeket, utó- vagy előtagokat, képzőket és voltaképpen funkciótlan végződéseket, „amelyekkel az ember a meglévők mintájára új neveket alkothat, (...) és ezeket a nyelvközösséggel valódi nevek gyanánt fogadtathatja el” (1979: 19). A személynevek névformánsairól nem feladatomban itt bővebben szólni, de hogy szép számmal vannak ilyenek, azt a szakmunkák kellőképpen hangsúlyozzák. Megemlíthetjük közöttük például a női keresztnévek *-a* végződését vagy a kicsinyítő jellegű *-ina/-ine*, *-ella/-elle*, *-etta/-ette* formánsokat. Férfinévformánsnak tarthatjuk számos férfinév utótagját a héber, germán és szláv nyelvekben, például héb. *-el*, *-jahu/-iás*, germ. *-hard*, *-rich*, szl. *-szláv*, *-mir*. A családnevekre szintén jellemző bizonyos képzőelemek névformánsként való viselkedése: a magyarban ilyen az *-i* képző, az oroszban az *-ov/-ev*, *-in*, *-szkij/-szkoj*, de szintén családnévként értelmezzük a skót vagy ír családneveket a *Mac*, illetve *O'* előtagjuk alapján (vö. J. SOLTÉSZ 1979: 20). A családnevek rendszerkényszerét ugyanakkor a névváltoztatásoknál, névmagyarosításoknál és az irodalmi névadásban is erőteljesen érzékelhetjük. A névmodellek hatása FARKAS TAMÁS szerint akár már az ómagyar személynévfajták között is működhetett (2009: 38, vö. még KOROMPAY 1981), de a mai ragadványnevek keletkezésében is tetten érhető (B. GERGELY 1977: 192–200). Ez utóbbit FEHÉR KRISZTINA is alátámasztja: névformáns jellegű képzőnek minősíti a ragadványnevekben megjelenő főnévképzőket (*Bokrász*, *Bukszár*, *Csandri* < *csendőr*, *Gene* < *gém*, *Tyúkász*), valamint becéző- és kicsinyítő képzőket (*Almászi*, *Bácsikó*, *Szarci*, *Szemők*) (2002: 81). A névmagyarosítások esetében a névformánsok szerepe mindkét oldalról kimutatható: egyfelől az idegenszerű végzések elhagyásában, másfelől a magyar nyelvben jellemző végzések felvételében. A képzők mint névformánsok mellett a személynévadásban is fontos szerepet tölthettek be egyes lexikális névformánsok, sőt ezek némelyike (mint például a *-fy* végződés) olykor a természetes családnévanyagbeli szerepét is felülmúló arányban vett részt a névváltoztatási folyamatokban (FARKAS 2009: 38–9).

A helyneveket ugyancsak bizonyos alaki sajátágaik alapján ismerjük fel tulajdonnévi funkciójukban (TÓTH V. 2008: 182). A helynevek rendszerszerű formánsai közé J. SOLTÉSZ elsősorban a földrajzi közneveket sorolja (például *hegy*, *fal*, *utca*, illetve ezeknek bármely nyelvi megfelelői), illetve a képzőket (az oroszban például a *-szk/-ck*, *-ovo*, *-ino*, *-ovka*, *-inka* képzőket) és képzőszerű utótagokat (szintén az oroszban *-grad*, *-gorod*) (1979: 20). HOFFMANN ISTVÁN a képzők mellett a névszójelekkel, helyragokkal és névutóval történő helynévalkotást is ebbe a kategóriába tartozónak tekinti (1993: 73, vö. még BENKŐ 1947: 40). A képzők helynévformáns funkcióját hangsúlyozza HOFFMANN ISTVÁN akkor is, amikor úgy nyilatkozik, hogy a morfológiai szerkesztéssel alkotott nevek tulajdonképpen kétrészes nevek. A névalkotó szerepű névformáns ugyanis

véleménye szerint általában a 'hely' jelentést képviseli: a *Kövesd* például 'olyan hely, ahol sok a kő', a *Gálé* 'az a hely (föld), amelyik Gál nevű' funkcionális szerkezettel írható le (1993: 73).

TÓTH VALÉRIA a településnév-formánsok kapcsán azok különböző előzményeire utal. Véleménye szerint egyes településnév-formánsok eleve ilyen szereppel rendelkeztek, például *falu* ~ *falva*, *ülése*, *szállás(a)*, *város*, *lak(a)*, *ház(a)*. Ezeket a földrajzi közneveket primér településnév-formánsoknak tekinti. Mások, mint például a *föld(e)*, *telek* ~ *telke* egyfajta átmeneti kategóriát képviselnek: ezek a földrajzi köznevek ugyanis eredetileg a 'valakihez tartozó föld, birtok' jelentést hordozták magukban, amely igen közel állt a 'valaki faluja' funkcióhoz, így az ilyen utótagot tartalmazó nevek természetes településnév-szerkezetté funkcionálhattak. A településnév-formánsok harmadik csoportjába tartozó földrajzi köznevek eredetileg egészen más jelentéssel bírtak, s csak másodlagosan vették magukra ezt a funkciót, legtöbbször valamilyen speciális jelentésben: az *egyház* például 'templommal bíró falu', a *fő* pedig 'víz melletti település' jelentést nyert a módosulás által (TÓTH V. 2008: 185–6).

J. SOLTÉSZ KATALIN az idegen eredetű képzőket szintén névformánsnak tartja, bár azok funkciótlan szóvégződések, s csak a sűrű, rendszerszerű előfordulás ruházta fel őket helynévformáns funkcióval (1979: 19–20, vö. még TÓTH V. 2001: 177–8).

Úgy tűnik tehát, hogy mind a földrajzi köznevek, mind a képzőelemek kapcsán számolnunk kell a névmodellekhez való igazodás tényezőjével, amely hatására olyan névelemek is megteremthetik az adott nyelvi képződmény helynévi szerepét, amelyek elsődlegesen (egészen) más jelentéssel bírtak (vö. TÓTH V. 2008: 182–92). A helynévformánsok tehát olyan jellegzetes lexikális vagy morfológiai elemek, amelyek az adott nyelvi alakulatok helynév voltáról árulkodnak. A helynévformánsok közszoói jelentésüktől akár el is távolodhatnak, s alkalmi jelentésükben biztosítják a helynévi szerepet. Az alábbiakban arra a kérdésre keresem a választ, hogy rendelkeznek-e ilyen speciális funkcióval a fanevek.

4. A vizsgálathoz alapul szolgáló helynévi adatállomány egybeállításához GYÖRFFY GYÖRGY „Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza” című munkáját (Gy.), valamint a HOFFMANN ISTVÁN, RÁCZ ANITA és TÓTH VALÉRIA által szerkesztett „Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból” (HA.) című munkákat használtam föl. Mindezt kiegészítettem a „Magyar Oklevél-szótár” (OkI Sz.) adataival és a szakirodalom által ismertetett egyéb adatokkal. Vizsgálatomat elsősorban a korai ómagyar kor időszakára vonatkozóan a következő fanevekre összpontosítva végeztem: *barkóca*, *berkenye*, *bodza*, *bükk*, *cser*, *cseresznye*, *haraszt*, *jegenye*, *juhar*, *szilva*. Vizsgálatom nem terjed ki az összes korai ómagyar kori fanévre, minthogy az elemzés célja pusztán a probléma illusztrálása, s nem az egész névréteg szisztematikus feldolgozása. Az egyes lexikális elemek kiválasztása ezért némileg önkényesen történt, de arra figyelemmel

voltam, hogy elsősorban a jelentősebb gyakoriságú elemekkel foglalkozzam, hiszen nyilvánvalóan ezek alkalmasak arra, hogy belőlük általánosabb érvényű következtetésekre juthassunk. Az adott lexémák fanévi státusa olykor kérdéses lehet ugyan (pl. a *haraszt* kapcsán), ezekben az esetekben a szóalakok korabeli jelentését az oklevelek latin nyelvű minősítéseihez igazodva határoztam meg fanévi elemként.

4.1. A fanevek helynevekbeli előfordulásában talán a leginkább szembeötlő különbség az, hogy egyes fanevek igen gyakoriak helynévalkotó elemként, míg mások egyáltalán nem, vagy csak nagyon ritkán jelennek meg helynevekben az ómagyar korban. A *barkóca* és a *cseresznye* helynévi előfordulására 1301 előttről nem találunk adatot az oklevelekben, s névalkotó elemként *juhar* szavunk is csak későn, egy 1580-as datálású oklevélben jelenik meg. A *berkenye* és a *jege-nye* szintén nem túl gyakori helynevekben, pedig például a *berkenyé-t* közszói szerepben gyakran ott találjuk a határjárások szövegében: 1055: *brokinarea* (OklSz. 68), 1259: *berekune*, a. (OklSz. 68), 1264: *berecne*, a. (OklSz. 68), 1265: *Berekune*, a. (OklSz. 68), [1270/1270]: *berekuna* (Gy. 3: 252), 1274: *Brekynne*, a. (OklSz. 68), 1278: *berecune*, a. (Gy. 4: 265), [1279]/1279/XVIII.: *berkenye* (Gy. 3: 260), 1279: *Berekenye*, a. (OklSz. 68). Ennek oka valószínűleg az, hogy a berkenyét, mivel hagyásfa volt, erdőirtások alkalmával meghagyták, mert hasznos gyümölcsöt termelt, és mert árnyékot adott a határban dolgozó emberek számára (ilyenek még a vadalma, vadvörte, som, szelíd gesztenye, mogyoró stb.) (vö. ehhez MNL. 2: 391). A *berkenye* kapcsán tapasztaltak ellenkezőjére is találunk ugyanakkor példát: a *szilva* fanév alig adatos az oklevelekben közszóként, névalkotó elemként ezzel szemben igen gyakori.

4.2. Nemcsak a *szilva*, de a *bodza*, a *cser*, a *haraszt* és a *bükk* fanév is igen jellegzetes helynevekben, abban viszont különbségeket tapasztalunk, hogy milyen névszerkezetekben szerepelnek.

a) Pusztán fanévi helynévként a *cser*, a *haraszt* és a *bükk* szavunk jellemző, ritkán azonban a *berkenye* is megjelenik ebben a funkcióban. A *cser*, *haraszt* és *bükk* esetében feltételezhetjük, hogy gyakori előfordulásukat éppen az itt tárgyalt helynévformáns jellegük teszi lehetővé, hiszen mindhárom szónak van 'tölgyes, tölgyerdő', illetőleg 'bükkös, bükkerdő' jelentése a helynevekben, így képző nélkül is utalhatnak az adott erdőre, pl. 1330/1477: *Cher*, mo. (Gy. 1: 247), 1257: *silva horost* (Gy. 1: 375), 1227: *silva horost* (Gy. 1: 440), 1265: *frut. Harast* (Gy. 1: 425), 1243/1335: *Byk*, s. (Gy. 2: 460, 533). A *haraszt*, a *cser* és a *bükk* ebben az esetben tehát fajtajelölő szerepet tölt be 'x fából álló erdő' földrajzi köznévi jelentésben állva.

b) Az általam vizsgált fanevekből létrejött helynevek között *-s*, *-i* és *-gy* képzővel ellátott változatokat találunk. Az *-s* képző használata jellemző például a *Harasztos* (1319/1320, 1319/1323, 1323: *Harasztus*, Gy. 3: 350), a *Berkenyés* (1332–5/Pp.: *Berekenes*, Gy. 3: 343), a *Bodzás* (1328: *Buzias*, MonStrig. 3:

124), a *Szilvás* (+1245/[1317 k.]: *Schiluas*, Gy. 2: 91) vagy a *Bükkös* (1291: *Bykes*, s., Gy. 2: 461, 501) helynév esetében. A -gy képző viszont csak a *szilva* fanévből alkotott helynévben jelenik meg: *Szilvágy* (1217: *Zyluag*, Cs. 2: 800). A -gy a helynevekben az -s képzőhöz hasonló szerepben fordul elő. Az -i képző a *Haraszi* (1324: *Harazty*, Gy. 1: 282), a *Cseri* (1273>1346: *Chery*, Gy. 3: 187) és a *Bodzási* (1252: *Boziasy*, Gy. 1: 400) helynévben tűnik föl.

A képzővel ellátott fanevekből lett helynevek települést (1237–40: villa *Bozais*, PRT. 1: 786, 1273>1346: *Chery*, Gy. 3: 187, 1319/1320: *Harasztus*, v., Gy. 3: 350), erdőt (pl. 1324: silva *Harazty*, Gy. 1: 282), vizet (1192/374/425: fluvius *Sciluas*, Gy. 1: 392) vagy bizonytalan fajtájú határrészt (1237–40 k.: *Harozty*, Gy. 3: 416) egyaránt jelölhetnek, s minden esetben sajátosságfunkcióban állnak, vagyis a jelentésük így adható meg: 'valamilyen fával benőtt, szegélyezett stb. hely'. Itt jegyzem meg, hogy e nevekben az említett képzők — eredeti funkciójuktól eltávolodva — jellegzetesen helynévképzői szerepben állnak. A képzővel történő névalkotás a vizsgált fanevek mindegyikére jellemző.

c) Összetett helynevek előtagjaként a *bodza*, a *cser*, a *haraszt*, a *szilva* és a *bükk* egyaránt gyakori, de a *berkenye* is megjelenik ebben a pozícióban. A nevek struktúrájában a minőségjelzős viszony fordul elő nagyobb arányban: *Bodzás-hegy* (1248/1326: *Boziasheg*, Gy. 1: 767, 768), *Bodzás-tó* (1192/1374/1425: *Buzyastou*, Gy. 1: 236), de a birtokos jelzős szerkezetet szintén több helynévben megfigyelhetjük: *Bodzafoka* ([1192]/1394: *Boziasfuka*, Gy. 1: 236), *Szilvásfeje* (1230/231: *Sciluasfee*, Gy. 1: 392). Az előtagként álló *bükk*, *cser* és *haraszt* fanév morfológiailag mindig jelöletlen: *Haraszt-tó* (1270/1272//1393: *Harasthou*, Gy. 1: 544), *Cser-kút* (1290 k.: *Cherkuth*), *Bükk-patak* (1270/1272: *Bykpotok*, rivus, Gy. 1: 40, 83), míg másoknál éppen a jelöltség a dominánsabb, például *Bodzás-tó* (1192/1374/1425: *Buzyastou*, Gy. 1: 236). Összetételek előtagjaként az itt vizsgált fanevek mindegyike jellemző, és többségükben az elsődleges 'fa' jelentésén túl más szemantikai tartalmat aligha érdemes keresnünk. Meg kell jegyeznünk ugyanakkor, hogy az ebben a pozícióban szereplő fanevek egy része helynévi funkcióban áll, tehát a helynév nem az 'x fával benőtt hely' jelentéssel bír, hanem lokális viszonyra utal: *Szilvásfeje* (1230/1231: *Sciluasfee*, Gy. 1: 392).

d) Egészen másként áll a helyzet az összetételek utótagjaként szereplő fanévi lexémákkal. Ebben a pozícióban a fanevek közül csak a *bükk*, a *cser* és a *haraszt* jelenik meg, s nyilvánvalóan a helynevekben ezek mindegyike fajtajelölő funkcióval bír (a legtöbb esetben gyűjtőnévként valamely tölgyerdőre, bükkerdőre utal), például *Szurkos-cser* (1075/+1124/+1217: *Surkuscher*, s., Gy. 1: 413, 443). E példa minőségjelzős struktúrájával ellentétben a *haraszt* és a *bükk* utótagot tartalmazó helynevek között feltűnően nagy számú a birtokos jelzős szerkezetű névforma: *Apát harasztja* (1326: *Apathharazta*, s., Gy. 3: 380), *Csicsó harasztja* ([1291]/1291: *Chychoharazta*, Gy. 3: 442), *Füles harasztja* (1284: *Philesharaz-*

tha, ZalaiOkl. I, 55), *Madad bükke* (1228/1378: *Madadbiki*, s. fagi, Gy. 3: 326, 373), *Palaszka bükke* (1333/1334: *Palazkabiky*, mo., Gy. 2: 461, 512), *Apát bükke* ([1266]/1266/1274: *Apat Byky*, Gy. 3: 150, 210, 254). Ezt valószínűleg ismét csak a szavak földrajzi köznévi jelentése teszi lehetővé, tehát ezekben a helynevekben valakinek a tulajdonát képező tölgy-, illetve bükkerdőről van szó, amit a latin fajtajelölő kifejezések, illetve a nevek továbbélése is bizonyít. Ilyen fogódzók hiányában csak bizonytalanul sorolhatjuk ide a következő neveket: *Lapos-bükk* (1318: *Lapisbyk*, Gy. 1: 139), *Bikács harasztja* (1285: *Bykach horoztha*, Gy. 4: 471). Szintén a *haraszt* szó földrajzi köznévvé alakulását mutatják a *Három-haraszt* (1256: *Harumhorozth*, Gy. 1: 304), *Hat-haraszt* (1296: *Hotharasth*, Gy. 1: 308) helynevek.

5. A fenti vizsgálatok azt jelzik, hogy a fanevek helynevekben való előfordulását tekintve jellegzetes különbségek mutatkoznak meg. Már eleve abban is eltérésekre akadunk, hogy egyes fanevek gyakoriak helynevekben, míg mások csak ritkán vagy egyáltalán nem jellemzőek helynevek alkotóelemeiként. Bizonyos helyzetben a fanevek tipikusak, így képzővel és helynevek előtagjaként meglehetősen termékeny névalkotó elemek. Ez kézenfekvő, hiszen 'az adott helyen élő növényzet' szemantikai tartalom általában véve is gyakori névalkotó jegy. Ezekben a helynevekben a fanevek sajátosságjelölő funkciójúak, s valamilyen helynévformánssal kiegészülve válhatnak helynévvé. Ez a névpozíció tehát a fanévi jelentését hozza elő a felsorolt lexémáknak.

Más pozícióban viszont egyértelműen a tényleges helynévformáns szerepük, vagyis a földrajzi köznévi funkciójuk jelentkezik. Ezt a funkciót találjuk meg a puszta fanévként, illetve a helynevek utótagjaként jelentkező fanevek esetében. Ennek megfelelően puszta fanévi helyneveket már csak bizonyos fanevek hozhatnak létre, ahogyan összetételek utótagjaként is csak meghatározott fanevek állhatnak. A *cser*, a *haraszt* és a *bükk* szó egyaránt gyakori puszta fanévi helynévként és kétrészes nevek utótagjaként is. Ezek a fanevek helynevek előtagjaként azonban ugyancsak figyelemre méltóan viselkednek, ebben a szerepben ugyanis szemben más fanevekkel, morfológiailag mindig jelöletlenek. Mindez bizonyára alkalmi jelentésükkel magyarázható, amelyet a helynevekben tulajdoníthatunk nekik: itt ugyanis a *cser*, *haraszt* és *bükk* elsődleges fanévi jelentése 'valamilyen erdő' jelentés felé mozdulhat el, vagyis egyfajta átmeneti kategóriát képvisel a fanevek és a földrajzi köznevek között (lásd ehhez TÓTH V. 2008: 182–92). A lexikális természetű helynévformánsok között elsődlegesnek természetesen a földrajzi közneveket tarthatjuk, de bizonyos fanevek szintén ilyen funkciójú elemekként viselkednek azáltal, hogy alkalmi, a helynevekben jelentkező jelentésmódosulásuk (valójában speciális földrajzi köznévi státusuk) révén helynévi szerep betöltésére is alkalmasak.

Irodalom

- BENKŐ LORÁND (1947), *A Nyárádmente földrajzinevei*. MNyTK. 74. sz. Bp.
Cs. = CSÁNKI DEZSŐ, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–III.*, V. Bp., 1890–1913.
- FARKAS TAMÁS (2009), Családnévrendszer, névhasználat, névváltozás nyelvi-kulturális kontaktushelyzetben. *NÉ.* 31: 27–46.
- FEHÉR KRISZTINA (2002), A ragadványnevek lexikális szerkezetéről. *MNyj.* 40: 75–85.
- B. GERGELY PIROSKA (1977), *A kalotaszegi magyar ragadványnevek rendszere*. Bukarest.
- Gy. = GYÖRFFY GYÖRGY, *Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza I–IV.* Bp., 1963–1998.
- HA. 1., 2. = HOFFMANN ISTVÁN–RÁCZ ANITA–TÓTH VALÉRIA, *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból. 1. Abaij–Csongrád vármegye*. Debrecen, 1997.
2. *Doboka–Győr vármegye*. Debrecen, 1999.
- HOFFMANN ISTVÁN (1993), *Helynévek nyelvi elemzése*. Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN (2004), Az oklevelek helynévi szórványainak nyelvi hátteréről. In: *Helynévtörténeti tanulmányok I.* Szerk. HOFFMANN ISTVÁN–TÓTH VALÉRIA. Debrecen. 9–61.
- KOROMPAY KLÁRA (1981), Az ómagyar személynévrendszer alakutáni kérdéseire. In: *Név és társadalom. A III. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Szerk. HAJDÚ MIHÁLY–RÁCZ ENDRE. MNyTK. 160. sz. Bp. 37–9.
- MNL. = *Magyar Néprajzi Lexikon I–V.* Főszerk. ORTUTAY GYULA. Bp., 1977–1982.
- MonStrig. = *Monumenta Ecclesiae Strigoniensis. Ordine chron. disposuit, dissertationibus et notis illustravit Ferdinandus Knauz.* I. Strigonii, 1874. II. 1882. III. Collegit et edidit Ludovicus Crescens Dedek. 1924.
- OklSz. = SZAMOTA ISTVÁN–ZOLNAI GYULA, *Magyar oklevél-szótár. Pótlék a Magyar Nyelvtörténeti Szótárhoz*. Bp., 1902–1906.
- PRT. = *A pannonhalmi Szent Benedek-rend története I–XII.* Szerk. ERDÉLYI LÁSZLÓ–SÖRÖS PONGRÁC. Bp., 1912–1916.
- J. SOLTÉSZ KATALIN (1979), *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Bp.
- TÓTH VALÉRIA (2001), *Névrendszertani vizsgálatok a korai ómagyar korban*. Debrecen.
- TÓTH VALÉRIA (2008), *Településnevek változástipológiája*. Debrecen.
- ZalaiOkl. = *Zala vármegye története. Oklevéltár I–II.* Szerk. NAGY IMRE–VÉGHÉLY DEZSŐ–NAGY GYULA. Bp. 1886–1890.

